

มาตรการทางกฎหมายกับปัญหาการกลั่นแกล้งในโรงเรียน

Legal Measures and School Bullying

กฤษณิศา กฤษณร ณ อรุณยา สถาปนากฎหมาย ในพระบรมราชูปถัมภ์

ณัฐวดี ณัฐวุฒิ สำนักงานอัยการสูงสุด

สุวัชร สุตใจ กรมสอบสวนคดีพิเศษ

บทคัดย่อ

การกลั่นแกล้งกันภายในสถานศึกษา ไม่ใช่ปัญหาใหม่ โดยเริ่มมีการวิจัยเกี่ยวกับปัญหานี้ในแง่มุมต่างๆ มาเป็นระยะเวลาประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา¹ ทั้งทางจิตวิทยา สังคม รวมไปถึงด้านสาธารณสุข โดยได้มีการพัฒนารูปแบบ การกลั่นแกล้งตามสภาพแวดล้อม สังคมและเทคโนโลยี ตั้งแต่การกลั่นแกล้งทางกายภาพและจิตใจในชีวิตจริง ซึ่งแบ่งพฤติกรรมการกลั่นแกล้งจากพฤติกรรม เป็น 3 ประเภท คือ การกลั่นแกล้งทางกาย (Physical bullying) การกลั่นแกล้งทางวาจา (Verbal bullying) และการกลั่นแกล้งทางสังคม (Social bullying)² ไปจนถึงการกลั่นแกล้งออนไลน์ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในการทำร้ายผู้อื่น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในบทบัญญัติทางกฎหมาย ยังพบว่ายังมีปัญหาหรือข้อจำกัดในการปรับใช้กฎหมายต่างๆ อยู่ เช่น กฎหมายหมิ่นประมาท ละเมิด บทหลู่โทษ ประมวลกฎหมายอาญา ไปจนถึงพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ที่ได้มีการแก้ไขให้องค์ประกอบความผิดมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ซึ่งได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมาย ของประเทศสหรัฐอเมริกาแล้วพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายระดับรัฐ (State Laws) ที่ออกแบบมาเพื่อ แก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งทั้งในชีวิตจริงและออนไลน์โดยเฉพาะ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ 1. มาตรการ เจริญนโยบาย (School Policies) และ ที่กำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของรัฐ (State Education Codes) 2. มาตรการการลงโทษทางอาญา จากการวิเคราะห์พบว่าทั้งสองมาตรการมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน งานวิจัยนี้ จึงขอเสนอให้ประเทศไทย นำทั้งสองมาตรการมาปรับใช้โดยให้กำหนดมาตรการดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ

บทนำ

ต้นปีที่ผ่านมา มีการเปิดเผยจากอธิบดีกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ถึงตัวเลขจากผลการสำรวจ ในโครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด พบว่า มีเด็กถูกกลั่นแกล้งในสถานศึกษาปีละ ประมาณ 6 แสนคน ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในอันดับ 2 ของโลก ที่มีสัดส่วนนักเรียนถูกกลั่นแกล้งจากเพื่อนนักเรียนด้วยกัน สูงถึงร้อยละ 40 รองเพียงประเทศญี่ปุ่น ขณะที่ในปี 2553 การสำรวจนักเรียนนักศึกษาทั่วประเทศพบว่าร้อยละ 33 เคยกลั่นแกล้งผู้อื่นทางออนไลน์ อีกร้อยละ 43 เคยถูกผู้อื่นกลั่นแกล้ง ซึ่งตัวเลขที่เพิ่มขึ้นเช่นนี้ บ่งบอกถึง สภาวะที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและจิตของเด็กและเยาวชนที่มากขึ้น จนหลายกรณีได้เกิดเหตุที่เศร้าสลดใจ

¹ รายงานการค้นคว้าเรื่องการกลั่นแกล้งและการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย” International Journal of Cyber Society and Education 2013

² Barone, 2001 ; Colorosa , 2002; Saxon, 2004

อย่างกรณีที่เป็นข่าวใหญ่ ช่วงวันแม่ของเดือนสิงหาคมที่ผ่านมา กรณีเด็กนักเรียนชั้นม.6 กระโดดอาคารเรียน เสียชีวิต สันนิษฐานสาเหตุจากการถูกลั่นแกล้งจากเพื่อนในโรงเรียน โดยการล้อเลียนว่า “อ้วน”

นอกจากนี้ ยังมีผลวิจัยเฉพาะเจาะจงในการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ ผลวิจัยข้างต้นเรื่อง “ความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในระดับชั้น ม. 1-3 ของ รศ.นพ. ขาววิทย์ พรนพดล หัวหน้าสาขาจิตเวชเด็กและวัยรุ่น คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล พบว่า เด็กไทยเกือบ 80 % มีประสบการณ์ถูกลั่นแกล้งในชีวิตจริง โดย 66 % ถูกลั่นแกล้งอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และอีก 12 % ถูกลั่นแกล้งทุกวัน ขณะที่เด็กไทย 45 % มีประสบการณ์ถูกลั่นแกล้งทางโลกออนไลน์อย่างน้อย 1 ครั้ง ซึ่งมากกว่าสหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น ถึง 4 เท่า โดยรูปแบบที่ถูกกระทำมากที่สุดคือ โดยล้อเลียน และถูกตั้งฉายา 79.4 % ตามด้วยถูกเพิกเฉย ไม่สนใจ 54.4 % และคนอื่นไม่เคารพ 46.8 %³

ปัญหาการกลั่นแกล้งในสถานศึกษาจึงเป็นปัญหาสังคมไทย โดยเฉพาะในด้านมาตรการทางกฎหมาย ที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากเด็กและเยาวชนคือ กำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

วิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) มุ่งประสงค์เพื่อศึกษากฎหมาย แนวคิดและทฤษฎีจากหนังสือหรือตำราที่เกี่ยวข้อง คำพิพากษา ตลอดจนบทความทางวิชาการต่างๆทั้งของไทยและของสหรัฐอเมริกา เพื่อวิเคราะห์ว่ามาตรการทางกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งในระดับรัฐบาลกลาง (Federal Law) และในระดับรัฐ (State Law) ซึ่งจะนำไปสู่บทสรุป และข้อเสนอแนะทางกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปของไทย

แนวคิดและรูปแบบพฤติกรรมการกลั่นแกล้ง

นักวิชาการส่วนใหญ่ได้แบ่งพฤติกรรมการกลั่นแกล้งแบ่งเป็น 3 ประเภท⁴

1. การกลั่นแกล้งทางร่างกาย (Physical bullying) เป็นการแสดงพฤติกรรมที่สามารถมองเห็นอย่างเห็นรูปธรรม โดยมักจะมีหลักฐานเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรอยแผล บวม รอยฟกช้ำ และรอยเลือด ซึ่งเป็นการทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย เช่น ตบ ตี แหย่ ตะ กัด ชวน และขว้างสิ่งของใส่ เป็นต้น

2. การกลั่นแกล้งทางวาจา (Verbal bullying) เป็นพฤติกรรมการรังแกที่มีอยู่อย่างแพร่หลายในสังคม เป็นการแสดงด้วยคำพูดที่ไปทำร้ายอารมณ์ความรู้สึกและจิตใจผู้อื่น เช่น การด่าว่า เหน็บแนม ใช้วาจา หยาดคาย สบประมาท ล้อเลียนรูปร่างหน้าตาผิวพรรณ ศาสนา จุดด้อย ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ผลการเรียน ชูชบิณินทา เป็นต้น

3. การกลั่นแกล้งทางสังคม (Social bullying) เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการรุกรานเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มบุคคล ซึ่งเป็นการทำร้ายทางอารมณ์ ทำร้ายความรู้สึก และทำร้ายจิตใจเช่นเดียวกับการกลั่นแกล้งทางวาจา เช่น การแสดงการรังเกียจ ไม่ให้ความสนใจ กีดกันไม่ให้ร่วมเข้ากลุ่ม เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการบางกลุ่มได้แบ่งพฤติกรรมการรังแก ออกเป็น 2 ประเภท คือ การกลั่นแกล้งทางตรง และการกลั่นแกล้งทางอ้อม⁵

³ ขาววิทย์ พรนพดล, “ความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ ในระดับชั้น ม.1-3”

⁴ Barone,2001 ; Colorosa , 2002; Saxon, 2004

⁵ Barone,2001 ; Beane, 2003

1. การกลั่นแกล้งทางตรง (Direct bullying) เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการทำร้ายร่างกายผู้อื่นให้ได้รับ เช่น ตะบอย ตบตี ผลัก เป็นต้น รวมถึงการแสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงการทำร้ายอารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อื่นปวดใจ เช่น ด่า ล้อเลียน ช่มชู้ ขโมยสิ่งของ เป็นต้น

2. การกลั่นแกล้งทางอ้อม (Indirect bullying) เป็นการแสดงพฤติกรรมกับบุคคลที่สาม เพื่อให้บุคคลที่เป็นเป้าหมายได้รับผลกระทบตามเจตนาเรณณ์ เช่น การกีดกันไม่ให้เข้ากลุ่ม การกีดกันไม่ให้เพื่อนคบ เป็นต้น

กฎหมายไทยกับการกลั่นแกล้งในโรงเรียน

ปัจจุบันประเทศไทย ยังไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้งโดยตรง แต่อาจนำกฎหมายที่มีอยู่ มาปรับใช้ในบางลักษณะได้ กับกรกลั่นแกล้งในโรงเรียนได้ ดังนี้

3.1 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326, 328 และมาตรา 393

มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะ ทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำ

มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณา ด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำ ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสองปีและปรับไม่เกินสองแสนบาท

มาตรา 393 ผู้ใดดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องเป็นการกล่าวยืนยันข้อเท็จจริงและจะต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่เป็นไปได้⁶ การกลั่นแกล้งหรือล้อเลียนกันด้วยข้อความที่เป็นไปไม่ได้จึงไม่เป็นความผิดฐานนี้ และตามหลักการพิจารณาว่า ข้อความที่กล่าวเป็นหมิ่นประมาทหรือไม่ ให้พิจารณาจากความรู้สึกของวิญญูชน ไม่ได้พิจารณาจากความรู้สึกของผู้หมิ่นประมาทเพียงอย่างเดียว⁷ แต่การกลั่นแกล้งนั้นเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจหรือความรู้สึกของเด็ก หรือเยาวชนผู้ถูกกลั่นแกล้งโดยตรง ดังนั้น จึงอาจเกิดปัญหาในกรณีกลั่นแกล้งล้อเลียนเพื่อความสนุกสนานที่บุคคลธรรมดาทั่วไปอาจรู้สึกขบขัน แต่เด็กหรือเยาวชนผู้ถูกกลั่นแกล้งกลับรู้สึกเสียใจ เจ็บปวด

นอกจากนั้น ถ้าการกลั่นแกล้งล้อเลียนกันของเด็กและเยาวชนไม่ถึงขนาดทำให้ผู้ถูกกลั่นแกล้งเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ก็ไม่อาจปรับใช้มาตรา 326 ได้ เนื่องจากความผิดฐานหมิ่นประมาท 326 ต้องเป็นการใส่ความ “โดยประการที่น่าจะ ทำให้ ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง”⁸ ซึ่งต้องมีการตีความ

ทั้งนี้สำหรับการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ความผิดฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา 326 ต้องบุคคลที่ 3⁹ จึงอาจปรับใช้ในกรณีที่ผู้กลั่นแกล้งออนไลน์ทำการส่งข้อความกลั่นแกล้งผ่านเครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ถึงผู้ถูกกลั่นแกล้งโดยตรงโดยไม่มีบุคคลที่สามทราบถึงข้อความนั้นไม่ได้

⁶ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและโทษ, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ:วิญญูชน,2556) , 291-293

⁷ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง, พิมพ์ครั้งที่ 28 (กรุงเทพฯ : วิญญูชน,2555), 490.

⁸ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง ,486

⁹ หยุต แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2546), 244-248

และถึงแม้ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามมาตรา 328 จะสามารถนำมาปรับใช้กับการกลั่นแกล้งผ่านเครือข่ายหรือสังคมออนไลน์ เพราะเครือข่ายออนไลน์หรือเว็บไซต์ดังกล่าวสามารถเผยแพร่สู่สาธารณชนโดยไม่จำกัดบุคคล¹⁰ แต่การกลั่นแกล้งกันด้วยข้อความที่ไม่ผิดฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา 326 ดังที่กล่าวข้างต้น ไม่สามารถเป็นความผิดตามมาตรา 328 ได้ อย่างไรก็ตาม การด่าด้วยถ้อยคำหยาบคายและการสبประมาทไม่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทอาจมีความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้าตามมาตรา 393 ได้ แต่การที่จะปรับเป็นความผิดตามมาตรา 393 ได้นั้น ต้องการกระทำ ซึ่งหน้า ที่การกลั่นแกล้งกันต่อหน้าระหว่างกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนสามารถเป็นฐานความผิดเข้ามาตรานี้ได้ แต่หากเป็นการด่ากันโดยระยะทาง เช่น การเขียนจดหมายหรือใช้โทรศัพท์ด่ากัน แม้จะเป็นโทรศัพท์ที่สามารถเห็นหน้ากันได้ ก็ไม่ใช่การดูหมิ่นซึ่งหน้าตามมาตรา 393¹¹ ความผิดมาตรานี้จึงไม่อาจปรับใช้กับการกลั่นแกล้งออนไลน์ที่ส่วนใหญ่เป็นข้อความโดยระยะทาง

3.2 ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 397 และมาตรา 392

มาตรา 397 ผู้ใดกระทำด้วยประการใดๆ ต่อผู้อื่น อันเป็นการรังแก ข่มเหง คุกคาม หรือกระทำให้ได้รับความอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญ ต่อหน้าสาธารณะ หรือธารกำนัล มีโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

คำว่า “รังแก” หมายถึง การกลั่นแกล้งทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ซึ่งมักใช้แก่ผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า¹² ดังนั้นการรังแกจึงมีความคล้ายคลึงกับลักษณะการกลั่นแกล้งแบบดั้งเดิม ส่วน “ข่มเหง” หมายถึง การใช้กำลังรังแก¹³ และคำว่า “คุกคาม” หมายถึง การแสดงด้วยกิริยาหรือวาจาให้หวาดกลัว หรือทำให้หวาดกลัว¹⁴

โดยพิจารณาความผิดตามมาตรานี้ได้ดังนี้

- a. องค์ประกอบภายนอก คือ กระทำด้วยประการใดๆ ในที่สาธารณะสถาน หรือต่อหน้าธารกำนัล อันเป็นการรังแกหรือข่มเหงผู้อื่น และประกอบด้วยองค์ประกอบภายในคือเจตนา ธรรมดา
- b. องค์ประกอบภายนอกคือ กระทำให้ผู้อื่นได้รับความอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญ ในสาธารณะสถาน หรือต่อหน้าธารกำนัล

อย่างไรก็ตามหากมีการกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์ จนทำให้เกิดอาการกลัวหรือมีการขู่เข็ญไม่ว่าจะเป็นในทางด้านใดก็ตามจะมีความผิดตามกฎหมายอาญา มาตรา 293 ผู้ใดช่วยหรือยุยงเด็กอายุยังไม่เกิน 16 ปี ที่ไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร หรือทำให้ตนเองดูด้วยค่า จนไปถึงการฆ่าตัวตาย มีโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่มาตรา 293 มีข้อจำกัดสำหรับกรณีเด็กอายุไม่เกิน 16 ปี ดังนั้น จึงไม่ครอบคลุมถึงการคุ้มครองบุคคลอายุเกิน 16 ปีที่ยังอาจมีจิตใจที่ละเอียดอ่อนและฆ่าตัวตายจากการถูกกลั่นแกล้งรังแกบนโลกออนไลน์ นอกจากนี้ การฆ่าตัวตายเป็นเพียงผลสืบเนื่องประการหนึ่งของการกลั่นแกล้งรังแกบนโลกออนไลน์เท่านั้น การกลั่นแกล้งรังแกทางอินเทอร์เน็ตอาจส่งผลกระทบในเชิงรูปธรรมอื่นที่มีใช้การฆ่าตัวตาย ซึ่งไม่อาจปรับใช้มาตรา 293 ได้

¹⁰ คณพล จันทน์หอม, คำอธิบายกฎหมายอาญากฎความผิด เล่ม 1 (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2558) , 291-293

¹¹ ทวีเกียรติ มินะกะนิษฐ , ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง , 638.

¹² ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 , แก้ไขล่าสุด ม.ป.ป.,

¹³ สมสรค์ อธิเวสส์, “การคุกคามทางเพศบนสังคมเครือข่าย”,วารสารวิชาการ Veridian E-Journal 7

¹⁴ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 , แก้ไขล่าสุด ม.ป.ป.,

มาตรา 392 ผู้ใดทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัว หรือความตกใจ โดยการขู่เข็ญ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การกระทำความผิดทางอาญาตามมาตรา 392 ก็มีข้อจำกัดในลักษณะเดียวกับมาตรา 397 แม้จะบัญญัติให้ผู้ที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัวหรือความตกใจโดยการขู่เข็ญต้องรับผิด ซึ่งการขู่เข็ญ หมายถึงการทำให้เกิดความกลัวเฉยๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้กำลังประทุษร้าย¹⁵ ซึ่งหากมีการกลั่นแกล้งกันทางออนไลน์ ที่ในบางลักษณะเมื่อพิจารณาจากพฤติการณ์อาจไม่ได้ทำให้ผู้ถูกกลั่นแกล้งเกิดความกลัวหรือตกใจ แต่ทำให้เกิดความรู้สึกประการอื่นแทน การกลั่นแกล้งออนไลน์ในกรณีนี้จึงไม่สามารถปรับใช้มาตรา 392 ได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แม้การกลั่นแกล้งอันมีลักษณะที่เข้าองค์ประกอบความผิดตาม 2 มาตรานี้ แต่บทลงโทษเพียงเท่านี้ อาจไม่สามารถทำให้ผู้ที่กระทำความผิด เกรงกลัวได้เช่นกัน ทั้งที่ผลกระทบต่อสภาพร่างกายและจิตใจของบุคคลอื่น ในกรณีที่มีการกลั่นแกล้งกันเป็นระยะเวลายาวนาน อาจทำให้เกิดปัญหาทางสุขภาพกายและใจได้

3.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และมาตรา 423

ในหลายกรณีการกลั่นแกล้งกันสามารถนำมาตรา 420 มาปรับใช้ได้ แต่ต้องเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ให้ผู้ถูกกลั่นแกล้งเสียหาย แต่หากความเสียหายนั้นเกิดความเสียหายทางจิตใจ เช่น เกิดอารมณ์เศร้า หดหู่ วิตกกังวล ซึ่งเป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้แน่นอน จึงไม่ใช่ความหมายปกติของความเสียหายเพราะไม่ได้มีการลดน้อยถอยลงในเชิงทรัพย์สิน แต่เป็นความเสียหายที่กฎหมายกำหนดไว้ในลักษณะนามธรรม¹⁶ หรืออาจกล่าวว่าเป็นความเสียหายต่อสิทธินอกเหนือกองทรัพย์สิน ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทางจิตใจหรือความเสียหายต่อสิทธินอกเหนือกองทรัพย์สินนี้จึงจำกัดไว้เฉพาะกรณีที่จำเป็นต้องให้เท่านั้น

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกากับการกลั่นแกล้ง

4.1 กฎหมายในระดับรัฐบาลกลาง (Federal Law)

เนื่องจากกฎหมายในระดับรัฐบาลกลางของประเทศไทยยังไม่มีมีการกลั่นแกล้งโดยตรง จึงเกิดปัญหาการปรับใช้ กฎหมายกับการกลั่นแกล้งในลักษณะที่คล้ายคลึงกับปัญหาของประเทศไทย กล่าวคือ กฎหมายต่างๆ ในระดับรัฐบาลกลางสามารถนำมาปรับใช้กับการกลั่นแกล้งได้อย่างจำกัดและในบางกรณีก็ไม่สามารถปรับใช้กับกฎหมายใดๆ ได้เลย เช่น คดี United States v. Drew¹⁷ ศาลพิจารณาว่า การที่จำเลยทำผิดข้อตกลงการใช้บริการเว็บไซต์โดยลงทะเบียนเป็นบุคคลอื่น ไม่สามารถถูกลงโทษตามกฎหมาย เกี่ยวกับการหลอกลวงและการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวมาได้ระบุถึงพฤติกรรมนี้ไว้โดยเฉพาะ และจุดประสงค์เดิมของกฎหมายตัวนี้นั้นไม่ได้มุ่งคุ้มครองการโจมตีส่วนบุคคล ผลของคำพิพากษานี้ เป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้เกิดการเรียกร้องให้ออกกฎหมายเพื่อลงโทษการกลั่นแกล้งออนไลน์โดยเฉพาะ

¹⁵ หยุต แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3 , 380-381.

¹⁶ ศนันท์ภรณ์ โสถิพันธุ์ , คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามิควรรได้ , พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ:วิญญูชน,2558) , 93-95

¹⁷ United States v. Druw, 259 F.R.D. 449 ZC.D. Cal.(2009).

4.2 กฎหมายในระดับรัฐ (State Law)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่ากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาในระดับรัฐบาลกลางยังมีข้อจำกัดและปัญหาในการปรับใช้กับการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งในชีวิตจริงและออนไลน์ของเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ โดยสามารถแบ่งมาตรการทางกฎหมายเป็น 2 ลักษณะดังนี้

4.2.1 มาตรการเชิงนโยบายที่กำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของรัฐ (State Education Codes)

ทุกรัฐที่มีกฎหมายห้ามกลั่นแกล้ง ได้ระบุไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของรัฐ โดยบังคับให้โรงเรียนทุกแห่งต้องกำหนดให้การต่อต้านการกลั่นแกล้งออนไลน์ เป็นนโยบายของโรงเรียน และบังคับให้ทุกโรงเรียนส่งนโยบายดังกล่าวให้รัฐตรวจสอบ และมีการกำหนดรายละเอียดที่แตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ และในบางรัฐยังได้กำหนดให้โรงเรียนต้องเก็บข้อมูลสถิติการกลั่นแกล้งและผลของการตรวจสอบที่เกี่ยวข้องและรายงานผลต่อสาธารณะ¹⁸ เช่น

รัฐ California กำหนดว่า ทุกโรงเรียนต้องมีนโยบายห้ามกลั่นแกล้ง ทั้งออนไลน์และชีวิตจริง โดยต้องมีการตรวจสอบอย่างชัดเจน และเจ้าหน้าที่โรงเรียน (School officials) สามารถสั่งพักการเรียนหรือเสนอให้ไล่ออกได้ในกรณีที่สอบสวนแล้วมีการกลั่นแกล้งจริง

รัฐ Oregon กำหนดให้โรงเรียนในสังกัดรัฐทุกโรงเรียนต้องให้ความร่วมมือในโปรแกรมฝึกอบรมสำหรับนักเรียนและลูกจ้างโรงเรียนเกี่ยวกับการป้องกันและการตอบโต้การกลั่นแกล้งที่เหมาะสม

ทั้งนี้ แต่ละรัฐยังมีการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการขอเขตพื้นที่ที่คุ้มครองแตกต่างกัน โดยปัจจุบันมีทั้งหมด 14 รัฐ ที่ให้ความคุ้มครองทั้งภายในและภายนอกบริเวณโรงเรียน เช่น รัฐ Arkansas¹⁹, รัฐ Massachusetts²⁰ แต่หลายรัฐ เช่น Colorado, Delaware, Indiana และ New Jersey ยังให้ความคุ้มครองเฉพาะภายในบริเวณโรงเรียน²¹

จากการศึกษามาตรการเชิงนโยบายของแต่ละรัฐ สามารถสรุปข้อกำหนดที่สำคัญได้ดังนี้

1. กำหนดนิยามการกลั่นแกล้ง
2. บังคับให้แต่ละโรงเรียนต้องมีนโยบายต่อต้านการกลั่นแกล้ง
3. กำหนดให้ต้องมีวิธีการรายงานการกลั่นแกล้งที่เป็นมาตรฐาน โดยมีหน่วยงานกลางคอยตรวจสอบ
4. กำหนดขั้นตอน วิธีสืบสวน และสอบสวน อย่างเป็นระบบเมื่อเกิดการกลั่นแกล้ง
5. กำหนดให้มีฝึกอบรมสำหรับนักเรียนและเจ้าหน้าที่ เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งล่วงหน้า
6. กำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิด โดยส่วนมากเป็นมาตรการลงโทษทางวินัย เช่น หักคะแนนพักการเรียน และการไล่ออก²²

¹⁸ Samantha Neiman, Brandon Robers, and Simone Robers, "Bullying : A State of Affairs," 603

¹⁹ AR Code 6-18-514 (2012) , last modified n.d., accessed June 5, 2017

²⁰ Chapter 92 of the Act of 2010, last modified n.d., accessed June 5, 2017

²¹ U.S. Department of Education, "Analysis of State Bullying Laws and Politics"

²² U.S. Department of Education, "Analysis of State Bullying Laws and Politics"

จากการวิเคราะห์พบว่า การกำหนดเรื่องการกลั่นแกล้งให้เป็นนโยบายโดยระบุไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของรัฐที่มีข้อดีและข้อเสีย

ข้อดีหรือข้อสนับสนุน

1. เป็นมาตรการเชิงรุกสำหรับป้องกันไม่ให้เกิดการกลั่นแกล้งเกิดขึ้นล่วงหน้าได้ เช่น การกำหนดให้มีการฝึกอบรม สำหรับนักเรียนหรือเจ้าหน้าที่ หรือบุคลากรของโรงเรียนเพื่อจัดการหรือป้องกันการกลั่นแกล้ง สามารถลดหรือยับยั้ง การเกิดการกลั่นแกล้งได้ จากผลวิจัยของ Bradshaw ในปี 2015 พบว่าโปรแกรมการให้คำปรึกษา หรือโปรแกรมการจัดการปัญหาความรุนแรงสามารถลดหรือยับยั้ง การเกิดปัญหาการกลั่นแกล้งได้²³ ต่างจากมาตรการทางอาญาที่เป็นเพียงมาตรการเชิงรับหรือมาตรการลงโทษหลังจากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว
2. เป็นมาตรการที่ให้ทุกคนในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นนักเรียน หรือบุคลากรในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง²⁴ เช่น การกำหนดให้พยานที่พบเห็นเหตุการณ์ มีหน้าที่ต้องรายงานเหตุการณ์การกลั่นแกล้งนั้น
3. มีมาตรการแก้ไขปัญหาล้างเกิดเหตุการณ์การกลั่นแกล้งอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ มีการกำหนดขั้นตอนและวิธีการสืบสวนสอบสวน ตลอดจนมาจนมาตรการลงโทษทางวินัย เช่น หักคะแนน พักการเรียนหรือไล่ออก
4. การระบุให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียนอย่างชัดเจน ในกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของรัฐมีผลทำให้โรงเรียนต่างๆ ต้องดำเนินนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งอย่างจริงจัง มิเช่นนั้น โรงเรียนอาจถูกฟ้องดำเนินคดีทางแพ่ง เมื่อมีการกลั่นแกล้งขึ้น เนื่องจากการละเลยหน้าที่ป้องกันการกลั่นแกล้งออนไลน์ได้

ข้อเสียหรือข้อจำกัด

1. มาตรการลงโทษทางวินัยสามารถยับยั้งอัตราการเกิดปัญหาการกลั่นแกล้งได้น้อยกว่ามาตรการทางอาญาจากสถิติอัตราการกลั่นแกล้งก่อนและหลังออกกฎหมายที่มีจำนวนต่างกันเพียงเล็กน้อยของรัฐ Indiana , New Jersey และ Georgia เป็นต้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนไม่มีความรู้สึกเกรงกลัวต่อบทลงโทษทางวินัย ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ในกรณีที่โรงเรียนปกปิดหรือเพิกเฉยต่อเหตุการณ์การกลั่นแกล้ง เนื่องจากแนวทางแก้ปัญหาในรูปแบบนี้ต้องการความร่วมมือของโรงเรียน
2. มาตรการเชิงนโยบายของหลายรัฐยังจำกัดแค่ในบริเวณโรงเรียนหรือการแกล้งโดยใช้อุปกรณ์ของโรงเรียน อีกทั้งยังจำกัดแค่โรงเรียนในสังกัดของรัฐ จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา แม้เป็นเวลาหลังเลิกเรียน หรือแม้แต่ในสถานส่วนบุคคล ดังนั้น รัฐที่มีการจำกัดขอบเขตในการคุ้มครอง จึงควรแก้ไขมาตรการเชิงนโยบายของรัฐให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

4.2.2 มาตรการทางอาญา

ปัจจุบันมีหลายรัฐที่บัญญัติให้การแกล้งออนไลน์เป็นความผิดอาญา เนื่องจากแนวโน้มการกลั่นแกล้ง ที่มีความรุนแรงมากขึ้นจนเข้าลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นความผิดอาญา จึงได้มีการเสนอให้ใช้มาตรการทางอาญามาลงโทษผู้กระทำความผิด โดยส่วนมากแต่ละรัฐจะระบุให้การกลั่นแกล้งเป็นความผิดลหุโทษ และกำหนดให้ใช้กระบวนการดำเนินคดีทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ เช่น

²³ Catherine Bradshaw, "School-Based Prevention of Bullying and Related Behavior Problems,"

²⁴ Alicia K. Altbarton, "Criminalizing Bullying: Why Indiana Should Hold the Bullying Responsible." Indiana Law Review 48, no.1 (2014) :257,

รัฐ North Carolina ได้ออกกฎหมายที่กำหนดให้การกลั่นแกล้ง เป็นความผิดอาญา และกำหนดให้เป็นความผิดฐานลหุโทษ (misdemeanor) โดยได้เพิ่มบทบัญญัติใน Chapter 14 ของ General Statute²⁵

รัฐ Idaho ได้ออกกฎหมายอาญาที่ให้คำนิยาม และห้ามการคุกคาม ข่มขู่ และกลั่นแกล้งในหมู่นักเรียน โดยกำหนดไว้ใน 18-917A., Title 18 ของ Idaho Statutes โดยกำหนดนักเรียนซึ่งละเมิดมาตรานี้ต้องรับโทษลหุโทษอย่างเบา

จากการวิเคราะห์พบว่า มาตรการทางอาญามีทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังต่อไปนี้

ข้อดีหรือข้อสนับสนุน

1) เป็นมาตรการที่ได้ผลในการยับยั้งการเกิดการกลั่นแกล้งได้มากกว่ามาตรการลงโทษทางวินัย เห็นได้จากสถิติการเกิดการกลั่นแกล้งลดลง เช่น อัตราการกลั่นแกล้งในรัฐ North Carolina ลดลง 18 เปอร์เซ็นต์หลังจากบัญญัติให้การกลั่นแกล้งของรัฐ Kentucky ที่ลดลงจาก 17.4 % ในปี 2011 เป็น 13.2 % ในปี 2013²⁶ เนื่องจากเด็กและเยาวชนรู้สึกกลัวการถูกดำเนินคดีทางอาญา และถูกจับกุม ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อชื่อเสียง การศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย ตลอดจนอาจถูกตัดสิทธิในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในอนาคต

2) นักเรียนหรือเยาวชนควรรับผิดชอบการกระทำซึ่งมีความร้ายแรงในลักษณะเดียวกับการกระทำที่ถูกบัญญัติเป็นความผิดฐานอื่นๆ เช่นการคุกคาม กระบวนการทางอาญาเป็นมาตรการบังคับให้ผู้กระทำความผิด เช่น การกลั่นแกล้งต้องรับผลจากการตัดสินใจในการกระทำนั้นด้วยตัวเอง โดยในกรณีเด็กและเยาวชนซึ่งยังเป็นผู้ที่มีความสามารถในการตัดสินใจไม่สมบูรณ์ รัฐควรมีวิธีการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ

ข้อเสียและข้อจำกัด

มาตรการทางอาญาอาจขัดต่อรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา (First Amendment) เรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เพราะบทบัญญัติที่กว้างไป และการให้คำนิยามที่ไม่ชัดเจนว่าการสื่อสาร ในลักษณะใดถือเป็นการกลั่นแกล้ง เนื่องจากรัฐธรรมนูญสหรัฐระบุห้ามรัฐกำหนดให้การพูดและการแสดงความคิดเห็นเป็นความผิดเพียงเพราะคำพูดหรือการแสดงความคิดเห็นนั้นสร้างความรู้สึกไม่สบายใจหรือก่อความรำคาญต่อกลุ่มคนที่เป็เป้าหมาย²⁷ เช่น กรณีรัฐ North Carolina Supreme Court ได้ตัดสินว่า N.C.G.S. ซึ่งมีใจความสำคัญว่า “หากบุคคลได้ใช้คอมพิวเตอร์ หรือระบบคอมพิวเตอร์ โดยมีเจตนาที่จะข่มขู่หรือคุกคามผู้เยาว์โพสต์หรือกระตุ้นให้ผู้เยาว์โพสต์ข้อมูลส่วนตัวหรือข้อมูลเรื่องเพศที่เกี่ยวกับผู้เยาว์ ถือเป็นการผิด”²⁸ ขัดกับรัฐธรรมนูญ เพราะบทบัญญัติดังกล่าว ไม่ได้บัญญัติอย่างแคบเพียงพอและเหมาะสมกับการปกป้องเด็กและเยาวชนจากการกลั่นแกล้ง อีกทั้งไม่ได้ให้คำนิยามการกระทำที่ถือเป็นความผิดอย่างชัดเจน²⁹ การกลั่นแกล้งในบางลักษณะอาจทับซ้อนกับความผิดอาญาฐานอื่นๆ ที่มีบทบัญญัติอยู่แล้ว และอาจปรับใช้กับการกลั่นแกล้งออนไลน์ได้ เช่น ความผิดฐานกลั่นแกล้งอาจซ้อนทับกับความผิดฐานหมิ่นประมาทกับความฐานรังแก ข่มเหงหรือคุกคาม การบัญญัติให้การกลั่นแกล้งเป็นความผิดอาญาอีกฐานหนึ่งจึงอาจก่อให้เกิดภาวะที่เรียกว่า กฎหมายอาญาเพื่อ Overcriminalization)

²⁵ N.C. GEN.STAT. 14-458,1,1

²⁶ Ibid.

²⁷ อัจฉริยา ชูตินันท์ , กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว (กรุงเทพฯ:วิญญูชน, 2549).32-39.

²⁸ N.C. GEN. STAT.

²⁹ State of North Carolina v Robert Bishop, In the Supreme Court of North Carolina Issue223PA15

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ตามที่กล่าวมาเห็นได้ว่าปัญหาการกลั่นแกล้งของเด็กและเยาวชนไทย เป็นปัญหาสังคมที่หนึ่งไม่มีกฎหมายออกมารองรับหรือแก้ไขโดยตรง จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายในระดับรัฐที่ออกแบบมาเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งโดยเฉพาะ กล่าวคือ มาตรการเชิงนโยบายและมาตรการทางอาญา ทั้งสองมาตรการมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน

จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรการทางอาญา ซึ่งอาจนำมาปรับใช้กับการกลั่นแกล้งได้ บางกรณีอยู่แล้ว เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท และการรังแกข่มเหง หรือคุกคามตามมาตรา 397 หากกำหนดให้การกลั่นแกล้งเป็นความผิดต่างหากอีกฐาน อาจเกิดการทับซ้อนกับความผิดอาญาฐานนั้นๆ เนื่องจากการนำมาตรการทางอาญามาใช้เพื่อลงโทษการกระทำความผิดทุกกรณีอาจไม่ใช่ทางออก และการกำหนดโทษทางอาญาใหม่ควรมีให้น้อยที่สุด โดยกำหนดโทษทางอาญาเท่าที่จำเป็น เพื่อหลีกเลี่ยงภาวะกฎหมายอาญาเพื่อ กล่าวคือ ภาวะที่มีความผิดทางอาญามากจนเกินความจำเป็นจนทำให้การบังคับใช้ไม่มีประสิทธิภาพและยังอาจก่อให้เกิดปัญหาภาระในทางราชทัณฑ์³⁰ นอกจากนี้ ในปัจจุบัน ในปัจจุบันมาตรการทางอาญาของหลายรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกายังมีปัญหาในเรื่องการขัดรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะปัญหาการขัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ดังนั้น หากจะกำหนดให้การกลั่นแกล้ง เป็นฐานความผิดอาญาฐานใหม่ควรต้องมีการศึกษาวิจัย เพิ่มเติมเพื่อแยกระหว่างพฤติกรรมที่ควรหรือไม่ควรลงโทษทางอาญา วิจัยฉบับนี้จึงเสนอให้ดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน เฉพาะกรณีกลั่นแกล้งอันมีลักษณะรุนแรงจนเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาที่มีอยู่เดิมเท่านั้น อย่างไรก็ตามการลงโทษตามกฎหมายอาญาอย่างเดียว อาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ซึ่งอาจนำมาตรการจากต่างประเทศมาปรับใช้ได้ เช่น มาตรการในเชิงนโยบายของรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายในเชิงนโยบายที่เกี่ยวกับการกลั่นแกล้ง ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามาตรการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาการกลั่นแกล้งได้เป็นอย่างดี จึงเสนอให้นำมาตรการเชิงนโยบายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาของรัฐ โดยเสนอให้นำข้อกำหนดดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศไทย ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่ามีหมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา และหมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวข้องกับนโยบายการป้องกันการกลั่นแกล้ง จึงมีข้อเสนอมาตรการทางกฎหมาย ดังนี้

- 1) กำหนดให้สถานศึกษามีหน้าที่ดำเนินนโยบายต่อต้านการกลั่นแกล้ง และกำหนดให้สถานศึกษาจัดหลักสูตรการเรียนรู้ และป้องกันการกลั่นแกล้ง โดยให้ระบุหน้าที่ดังกล่าวชัดเจนในหมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
- 2) กำหนดให้มีหน่วยงานกลางทำหน้าที่พิจารณาเสนอแนวทางและนโยบายต่อต้านการกลั่นแกล้ง รวมทั้งการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของนโยบายดังกล่าวไว้ในหมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

³⁰ สำนักวิชาการและสำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สารสังเขปประเด็นปฏิรูปประเทศไทยด้านกระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ,2557).99-100.

- 3) ให้นิยามกลางพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์วิธีการรายงาน การสืบสวนสอบสวน ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์การกลั่นแกล้ง และกำหนดมาตรฐานการลงโทษทางวินัย ตลอดจนกำหนดให้ดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนในกรณีที่การกลั่นแกล้งนั้นมีลักษณะรุนแรงเป็นความผิดอาญา
- 4) กำหนดบทลงโทษสถานศึกษาที่ไม่ดำเนินนโยบายต่อต้านการกลั่นแกล้ง หรือปกปิดหรือเพิกเฉยต่อเหตุการณ์การกลั่นแกล้ง

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

- 1) ให้สถานศึกษาช่วยเหลือผู้ถูกกลั่นแกล้งในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดกรณีที่มีการกลั่นแกล้งในลักษณะที่เป็นความผิดอาญาเกิดขึ้น
- 2) ให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณเพื่อฝึกอบรมการจัดการปัญหาการกลั่นแกล้งให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา
- 3) ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการกลั่นแกล้ง ตลอดจนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง

References

- Albertson, Alicia K. “Criminalizing Bullying: Why Indiana Should Hold the Bullying Responsible.” *Indiana Law Review* 48, no.1 (2014): 243-271.
- Aujjareeya Chutinun. *Laws in Relation to Child, Juvenile and Family Cases*. Bangkok: Winyuchon, 2006. [In Thai]
- Beale, Andrew V., and Kimberly R. Hall. “Cyberbullying: What School Administrators (and Parents) Can Do.” *The Clearing House* 81, no.1 (September/October 2007): 8-12.
- Hayward, Join O. “Anti-Cyber Bullying Statutes: Threat to Student Free Speech.” *Cleveland State Law Review* 59, no.85 (2011): 88-89
- Hinduja, Sameer, and Justin W. Patchin. “State Cyber Bullying Laws: A Brief Review of State Cyberbullying Laws and Policies.” *CyberBullying Research Center*.
- Last modified n.d. Accessed 25 April 2017, <https://cyberbullying.org/Bullying-and-Cyberbullying-Laws.pdf>
- Hinduja Sameer, and Justin W. Patchin. “Cyberbullying: An Exploratory Analysis of Factors Related to Offending and Victimization.” *Deviant Behavior* 29, no.2 (2008): 129-156.
- Jeed Settabut. *The Principle of Civil Law: Torts*. 8th ed. Bangkok: Thammasat, 2013. [In Thai]
- Kanaphon Chanhom. *The Explanation of Criminal Law: Offences 1*. Bangkok: Winyuchon, 2015. [In Thai]
- Kowalski, Robin M., and Susan P. Limber. “Electronic Bullying Among Middle School Students.” *Journal of Adolescent Health* 41, no.6 (2007): 22–30.
- Lidsky, Lyrissa Barnett, and Andrea Garcia. “How not to Criminalize Cyberbullying.” *Missouri Law Review* 77, no.3 (Summer 2012): 693.
- Lipton, Jacqueline D. “Combating Cyber-Victimization.” *Berkeley Tech. L.J.* 26, no.2 (2011): 1103.70
- ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2560 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร 70
- Manuel, Natasha Rose. “Cyber-Bullying: Its Recent Emergence and Needed Legislation to Protect Adolescent Victims.” *Loy. J. Pub. Int. L.* 13, no.1 (2011-2012): 219.
- Meredith, Jessica P. “Combating Cyberbullying: Emphasizing Education over Criminalization.” *Federal Communications Law Journal* 63, no.1 (2010): 311.
- Neiman, Samantha, Brandon Robers, and Simone Robers. “Bullying: A State of Affairs.” *J.L & Educ.* 41, no.4 (2012): 603.
- Sanunkorn Sotthibandhu. *The Explanation of Tort Law, Management of Affairs Without Mandate and Undue Enrichment*. 6th ed. Bangkok: Winyochon, 2015. [In Thai]
- Sarawut Pitiyasak. *Information Technology Law*. Bangkok: Nititham, 2012. [In Thai]
- Strom, Paris S., and Robert D. Strom. “Cyberbullying by Adolescents: A Preliminary

- Assessment.” The Educational Forum 70, no.1 (2005): 21-31.
- Supawadee Charoenwani. “Cyber Bullying: Impacts and Preventions in Adolescents.”
- Science and Technology Journal 25, no.4 (July-August 2017) [In Thai]
- Taweekiet Meenakanit. Criminal Codes: References Edition. Bangkok: Winyuchon, 2012 [In Thai]
- Taweekiet Meenakanit. The Explanation of Criminal Law: Specific and Petty Offences. 10th ed. Bangkok: Winyuchon, 2013. [In Thai]
- U.S. Department of Education. “Analysis of State Bullying Laws and Policies.” Last modified n.d. Accessed April 25, 2017, <https://www2.ed.gov/rschstat/eval/bullying/state-bullying-laws/state-bullying-laws.pdf>
- Yud Sanguthai. Criminal Law: Part 2-3. 10th ed. Bangkok: Thammasat, 2003. [In Thai]